

Priloga: Rzd-01-12-00016-01

Datum: 9.10.2012

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00014**

Ime enote: **Otepanje v Bohinju**

Sinonimi imena enote:

Novoletno koledovanje v Bohinju

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege

Tipološka gesla:

koledovanje, maskiranje, novo leto

Kratek opis:

Otepanje je šega, ki jo pred novim letom izvajajo maskirani koledniki oteповci v vaseh Zgornje Bohinjske doline. Obiščejo vse hiše v vasi in voščijo srečno novo leto, družine pa jih obdarujejo.

Opis:

Otepanje je šega, ki jo pred novim letom izvajajo le še v vaseh Zgornje Bohinjske doline, kjer maskirani koledniki (otepovci, šeme) obiščejo vse hiše v vasi, voščijo srečno novo leto in sprejemajo darove, med katerimi je najbolj tradicionalna klobasa. V Stari Fužini in Studorju se oteповci vključujejo tudi v turistično ponudbo Bohinja.

V Stari Fužini in Studorju oteपajo na štefanovo (26. decembra, na nekdanji fužinarski praznik), v Bohinjski Češnjici, Srednji vasi in Jereki pa na silvestrovo (31. decembra). Oteपajo fantje, največkrat srednješolci. Približno en mesec pred oteपanjem na sestanek udeležencev povabijo tudi nove člane in si razdelijo vloge: ženske like vedno prevzamejo novi oziroma najmlajši fantje, najvišji fant pa je najprimernejši za lik novega leta. Postorijo vse potrebno v zvezi s kostumi ter določijo vodjo, ki bo na čelu skupine in bo skrbel za obnašanje skupine med obhodi.

Na dan oteपanja se zberejo na določenem mestu in se namaskirajo. Trajanje oteपanja je odvisno od števila hiš v vasi, običajno poteka od srede dneva do poznih večernih ur. V vseh vaseh obiskujejo hiše po ustaljenem vrstnem redu, da domačini vedo, kdaj jih lahko pričakujejo, in so takrat doma. Še vedno je namreč živo prepričanje, da oteповci prinašajo k hiši srečo. Če pa se zgodi, da nikogar ni doma ali jim ne odprejo vrat, oteповci ponekod še vedno na hišna vrata ali pročelje hiše narišejo klobaso.

Povsod je del skupine tudi nenašempljen harmonikar, ki igra na poti od hiše do hiše, pred hišo pa harmonika utihne. Najprej vodja skupine, nato pa še preostali člani skupine pred hišo ali v hiši voščijo gospodarju, gospodinji in preostalim družinskim članom srečno in zdravo novo leto ("srečnga pa zdravga" ali "srečn nov

let"). V zameno dobijo klobaso, jajca, pijačo in denar. V preteklosti so otepovci z domačini tudi zaplesali, danes to opuščajo. Ker obhodi trajajo do poznih večernih ur, se skupine v vnaprej določenih hišah ustavijo in okrepcajo. Po otepanju si fantje razdelijo darove in se razidejo ali pa koledovanje končajo s skupno pogostitvijo, katere del so tudi nabrani darovi.

Velikost skupin se nekoliko spreminja glede na število primernih fantov za otepanje, običajno je v njej od sedem do petnajst članov. Število otepovcev, liki in njihove oprave se razlikujejo po posameznih vaseh. V nekaterih skupinah so ohranili ali pa obnovili tradicionalne like s kožuhovinastimi opravami in naličji iz kožuhovine ali platna. V vseh vaseh nastopa lik babe – v žensko oblečen fant s košaro ali cekarjem za zbiranje in prenašanje jajc. Običajno jo spremlja moški lik, v dveh vaseh pa nastopata dva para (ta star par, ta mlad par). V vseh skupinah sta lik, ki v žaklju ali košu prenaša klobase, ter lik, imenovan novo leto, ki ima za vratom obešeno leseno škatlo z napisom "Srečno" in letnico otepanja, v katero zbira denar, ter v nekaterih vaseh tudi vodi evidenco o prejetih darovih. Po drugi svetovni vojni so v dveh skupinah dodali lika zdravnika in dimnikarja.

Ljudski spomin o šegi, ki so jo tradicionalno izvajali le v domači vasi, sega v zadnja desetletja 19. stoletja. Takrat naj bi otepovci, ki so večinoma izhajali iz revnih družin, pred vsako hišo zapeli kolednico. Pred drugo svetovno vojno so poleg vasi, kjer otepajo še danes, otepal tudi na Gorjušah in Koprivniku. Do poroke so lahko otepal člani fantovske skupnosti, ki so bili že poklicani na nabor in so bili stari več kot 18 let. Skupine otepovcev so bile večje, kot so sedaj. Po obhodu so se zbrali v eni od hiš, skuhalo zbrane klobase in plesali z dekleti.

Maskirani liki naj bi predstavljali duhove umrlih, ki se v dolgih nočeh po zimskem solsticiju vračajo med žive, po ljudskem prepričanju pa naj bi predstavljali družino s spremljevalci, ki zaradi revščine prosi za denar. Obhodi maskirancev v času zimskega solsticija so znani tudi drugod po Evropi.

Datacija:

zadnja četrtina 19. stol. (domnevno)

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **JEREKA (BOHINJ)**

Opis lokacije:

Bohinjska Češnjica, Jereka, Srednja vas, Stara Fužina, Studor

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **420450** X: **128470**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00014.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Tatjana Dolžan Eržen, 2011

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Gorenjski muzej**

Strokovna področja:

etnologija, etnokoreologija, etnomuzikologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

Gorenjski muzej

Slovenski etnografski muzej

9. UTEMELJITEV VPISA

Otepanje je šega, ki jo v Sloveniji pred novim letom izvajajo le še v petih vaseh Zgornje Bohinjske doline. Vsakoletni obhodi našemljenih kolednikov po vseh hišah v vasi utrjujejo občutek lokalne pripadnosti in imajo za lokalno prebivalstvo velik pomen. Kljub nekaterim spremembam, ki jih je tako glede likov kot njihove oprave prinesel čas, ostaja jedro šege – obhod vseh hiš v vasi in izrekanje voščila ter prejemanje daril – nespremenjeno. Fantje se najprej s šego srečujejo kot opazovalci, pozneje aktivno sodelujejo pri njenem izvajanju. Fantovske skupnosti kot formalne organizacije ne delujejo več, vendar se znanje o izvajanju otepanja vsako leto prenaša na mlajše, ki jih vključujejo v izvajanje šege. Otepanje v Studorju in Stari Fužini postaja tudi del turistične ponudbe Bohinja.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **9.10.2012**

Št.: **Rzd-01-12-00016-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-12-00016-11-01

Datum: 9.10.2012

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00014**

Ime enote: **Otepanje v Bohinju**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **22**

**Neformalno organizirana fantovska skupnost
Matej Arh, Jereka 5, 4264 Bohinjska Bistrica**

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V Jereki otepanje na silvestrovo, 31. decembra. Po drugi svetovni vojni so skupino sestavljali uôča, mat, fant, punca, novo leto in dimnikar. Uôča je nosil narobe obrnjen ovčji kožuh in dva zvonca, na obrazu pa platneno ali papirnato naličje. Bil je pokrit s klobukom, v roki pa je nosil vrečo s klobasami. Mat je imela platneno naličje, nosila je košaro za jajca in steklenico za žganje, eden od otrok pa je nosil brento za mošt. Lik novo leto ali puatóž je bil oblečen v belo obleko z našitimi pisanimi trakovi in je nosil škatlo, v katero so ljudje metali denar. Ker v vasi ni bilo dovolj fantov, so po letu 1965 otepanje opustili, čez nekaj let pa so ga na pobudo vaščanov ponovno obudili. Zdaj v skupini poleg tradicionalnih likov nastopata še dimnikar in zdravnik, platneno naličje pa ima le še lik novo leto. Domačini, ki med otepanjem niso doma, pustijo klobaso pri sosedu. Po obdarovanju otepanjci zaplešejo z domačini. Obhod končajo v poznih večernih urah, ko si razdelijo darove in se razidejo.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **JEREKA (BOHINJ)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **420450** X: **128400**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00022.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:
Tatjana Dolžan Eržen, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **9.10.2012**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-12-00016-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-12-00016-11-02

Datum: 9.10.2012

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00014**

Ime enote: **Otepanje v Bohinju**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **23**

Neformalno organizirana fantovska skupnost.

Blaž Zupanc, Srednja vas 23, 4267 Srednja vas v Bohinju

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V Srednji vasi v Bohinju otepanje na silvestrovo, 31. decembra. Leta 1949 je požar uničil vse kostume, ki so se prenašali iz roda v rod, zato so se nekaj časa šemili v kupljene maske, pozneje pa so tradicionalne like, kot so uoča, mat, novo leto, šema s košem za klobase in šema s putrihom za mošt obnovili, na novo pa so dodali trobentača. Ponovno so začeli uvajati kožuhovinasta oblačila in naličja, na oblačila pa šivati trakove iz raznobarnega krep papirja in se pokrivati s klobuki ali slamniki.

Sedaj skupino sestavlja sedem likov. Tist s škatlo ali srečno novo leto naj bi bil v preteklosti nenašemljen, sedaj pa nastopata dva podobna lika s škatlama za zbiranje denarja. Tist s košem ima v košu vrečo s klobasami, tist z rogom trobi na živalski rog, tist z lučjo ima na ramenih palice z baterijskimi lučkami. Vsi imajo kožuhovinasta naličja z dolgimi rdečimi jeziki in nosijo kožuhe ali s kožuhom navzven obrnjene delovne bunde. Del skupine sta še baba s košaro za jajca in desc. Otepopci najprej obišejo župnišče in gostilno Rupa, potem pa gredo po hišah. Pred približno desetimi leti so še plesali, sedaj ne več. Tudi klobas na vrata hiš, kjer jim ne odprejo, ne rišejo več. Darove si po otepanju razdelijo in se razidejo.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **SREDNJA VAS V BOHINJU (BOHINJ)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **417581**

X: **128652**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00023.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Tatjana Dolžan Eržen, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **9.10.2012**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-12-00016-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-12-00016-11-03

Datum: 9.10.2012

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00014**

Ime enote: **Otepanje v Bohinju**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **24**

Neformalno organizirana fantovska skupnost

Admir Jušič, Studor 17, 4267 Srednja vas v Bohinju

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V Studorju otepano na štefanovo, 26. decembra. Po pripovedovanju ljudi naj se oteповci v Studorju ne bi nikoli šemili, izjema je le lik babe – fant, preoblečen v žensko. Do srede osemdesetih let 20. stoletja so bili praznje oblečeni, nato pa so se začeli oblačiti v narobe obrnjene delovne brezrokavnike z navzven obrnjenim ovčjim krznom in se pokrivati s klobuki. Mâr, ki je tudi vodja skupine, pobira denar in vodi posebno evidenčno knjigo o prejetih darovih. Eden od fantov nosi žakelj s klobasami, drugi pa steklenico z žganjem. Denar so v preteklosti zbirali v pušico, zdaj pa ga eden od fantov zbira v škatlo z napisom "Srečno". Baba nosi košaro z jajci. Povsod vstopijo v hišo, po obdarovanju pa baba zapleše s hišnim gospodarjem. Med obhodom gredo tudi v muzej Oplenova hiša, kje jih pričakajo bohinjski župan in drugi obiskovalci, saj je otepanje postalo tudi del bohinjske turistične ponudbe. V Oplenovi hiši tudi hranijo košaro za jajca, škatlo za denar (kaso) in evidenčno knjigo. V drugi polovici 20. stoletja so si ob koncu otepanja razdelili darove, zaplesali z dekleti in do leta 2009 tudi skupaj pojedli klobase, sedaj pa se po otepanju razidejo.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **STUDOR V BOHINJU (BOHINJ)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **416813** X: **128534**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00024.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Tatjana Dolžan Eržen, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **9.10.2012**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-12-00016-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-12-00016-11-04

Datum: 9.10.2012

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00014**

Ime enote: **Otepanje v Bohinju**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **25**

Neformalno organizirana fantovska skupnost

Tine Mikelj, Stara Fužina 144a, 4265 Bohinjsko jezero

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V Stari Fužini otepanje na štefanovo, 26. decembra. Skupino sestavlja okoli 15 fantov. Mêr je vodja skupine in v leseni škatli zbira denar, vodi zapisnik o prejetih darovih in obiskanih hišah ter skrbi za red v skupini. Kadar je dovolj fantov, lahko del njegovih obveznosti prevzame tudi šribar ali notar. Oba sta praznje oblečena in pokrita s klobukom. Edini ženski lik je baba s košaro ali cekarjem za jajca. V preteklosti je imela platneno ali papirnato naličje in je hodila v paru z možem ali dedcom, ki jo je podpiral, ker je bila noseča. Raženj ali fehtar nosi palico (raženj), na katero gospodinje natikajo klobase, ki jih nato prevzame tisti z žakljem ali trogar, ki ima čez ramo žakelj za prenašanje klobas. V skupini je več laufarjev, ki skrbijo za varnost skupine, preganjajo dečke, ki jih izzivajo, varujejo babo in nabrane darove, pometači ali metlarji pa za in pred skupino pometajo. Razen mêra in babe imajo vsi kožuhovinasta naličja z dolgimi rdečimi jeziki in so oblečeni v kožuhe ter opasani z zvonci. Fehtar je imel v preteklosti masko iz gamsove kože in na glavi gamsove, kozje ali srnjakove roge. V preteklosti so gospodinje same natikale meseno klobaso na raženj, če pa so podtahnile klobaso, napolnjeno z žaganjem, so oteповci klobaso vrnili in na vrata narisali njeno podobo. Danes narišejo klobaso, če jim ne odprejo vrat. Obhode končajo v gostilni Mihovc, kjer jim skuhamo zbrane klobase in pripravijo večerjo, oteповci pa jim v zameno puste zbrana jajca. Druge darove si razdelijo. 27. decembra gre manjša skupina otepat po bohinjskih hotelih.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **STARA FUŽINA (BOHINJ)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **415318** X: **127727**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00025.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Tatjana Dolžan Eržen, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **9.10.2012**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-12-00016-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-12-00016-11-05

Datum: 9.10.2012

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00014**

Ime enote: **Otepanje v Bohinju**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **26**

Neformalno organizirana fantovska skupnost

Anton Mikelj, Bohinjska Češnjica 58, 4267 Srednja vas v Bohinju

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V Bohinjski Češnjici otepanje na silvestrovo, 31. decembra. Vsi liki imajo platnena naličja, moški pa so pokriti s klobuki. Vodja skupine je novo leto, običajno najvišji fant, oblečen v belo in pokrit s slamnikom, na obleko pa ima našite barvne trakove iz krep papirja. Za vratom ima obešeno škatlo z napisom "Srečno", v katero zbira denar. Ta star ali uoča s košem za klobase in mat ali ta stara s košaro za jajca se opirata na palici, spremljata pa ju ta mlada, ki se zaljubljeno obešata drug na drugega. Vsaj od sedemdesetih let je član skupine tudi dimnikar, ki maže s sajami. Med novejše like sodi tudi dohtar v beli halji z zdravniško torbo, ki v knjigo zapisuje podatke o prejetih darovih, občasno pa je del skupine še lovec. Oteповci pred hišami zapešajo. V preteklosti so po obhodu skupaj silvestrovali, zadnjih dvajset let pa si razdelijo darove in se razidejo. Leta 1954 so obnovili šemski lik puátož, katerega obleka je bila sešita iz koščkov različnega blaga, ki pa že dolgo ne nastopa več.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **BOHINJSKA ČEŠNJICA (BOHINJ)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **418934** X: **128559**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00026.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:
Tatjana Dolžan Eržen, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **9.10.2012**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-12-00016-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI